

BÖJTI VASÁRNAPOK IGEHIRDETÉSE

A böjti időben elhangzó prédikációknak azt a befelé vezető lelki útvonalat kell segíteni, ahol eljutunk a kereszten át a feltámadásig és annak hasznáig. Az üdvjavak elfogadására, a Krisztus jótéteményeinek felismerésére, átvételére és életre váltására kell felkészíteni az igehallgatókat.

Irányváltásra ösztönző, önvizsgálati és bűnbánati idő a böjti időszak. (2Sám 1,12; Jóel 1,14; 1Pt 5,5) Összeszedődés, számvetés, összpontosítás, befelé fordulás jellemzi. (1Kor 9,27) Isten előtti megalázkodás (3Móz 16,29-31; 4Móz 29,7). Az élet megtisztítása. Felkészülés a holnap feladataira a kereszt diadalának a fényében (1Jn 3,8). Szabaddá válás az Isten Krisztusban kijelentett evangéliumának befogadására.

A böjt nem tereli el a figyelmet arról, hogy „testben élünk”, de emlékeztet arra, hogy „nem test szerint hadakozunk” (2Kor 10,3 vö. Róm 8,4-11; 1Pt 2,11).

A részleges vagy teljes tartózkodás ételtől, italtól, házastársi érintkezéstől össze van kötve a Szentírásban a teljes Istenre koncentrátsággal. Textusok sokaságában fordul elő a böjtölés szó: közösségi és egyéni bánat, betegség, személyes sérelem, életrontó bűnök esetén, természeti csapások, népi sorstragédiák, döbbenetes gyászesetek tanulságos sora. Az ószövetségi nép hite szerint *az igazi böjttel együtt jár az imádkozás*. Hogy világos legyen: a böjtölő az ő teremtő és szabadító Urával akar lelki kapcsolatba lépni, rabsága és szabadulása, betegsége és gyógyulása, vagy bármely nyomorúsága ügyében. Ebben a kapcsolatban megbékélni, tisztulni, lélekben gazdagodni akar. Ennek a böjtnak erkölcsi következményei vannak. Errea próféták üzenetei hívják fel a figyelmet. (Ézs 58.) Az érdemszerzés gondolata nem jelenik meg a böjttel kapcsolatban. A böjt súlyt adott a kérő imának (1Sám 7,6), a gyásznak (1Sám 13,13), a kinyilatkoztatásra várásnak (Dán 9,3), a nemzeti gyásznak (Zak 7,3-5).

Jézus böjttel készült messiási küldetésére (Lk 4,2). Az öncélú, gyümölcstelen, elkülönülést segítő, lelki gögöt munkáló, hajszalhasogatóan törvényeskedő farizeusi böjtölés felháborította Jézust. (Mt 6,16-18). A Hegyi Beszédben viszont bátorító tanítást adott a böjt titkáról (Mt 5,15-18). Ez arra mutat, hogy az egyéni és önkéntes böjtöt a személyes kegyességgyakorlás értékes és legitim formájának tartotta. Jézus szerint a böjtölés istentisztelet, a megtérés jele és jelképe, ami csendben, titokban, nem harsány módon történik. Az a böjt, mely látványossággá lesz, elevecélt téveszt. Az Isten előtti böjt alaphangja az öröm (Mt 9,14-15), mint az Istenhez térés jele. Jézus Krisztusban az Isten Országa van jelen, munkája az üdvösség evangéliuma, a kegyelem jó híremind-mind örömet jelent, ami eleve lehetetlenné teszi a böjtölésnek a zsidó törvényvallás szerinti gyakorlatát (Mk 2,19). Így nem is tudnak arról, hogy az első évszázadban *rendszeres és kötelező* böjtöt gyakoroltak volna a gyülekezetekben. Alkalmi böjtről azonban tudunk. Urunknak a Mt 17-ben elmondott szavai az ördögös fiú meggyógyítása után arra mutatnak, hogy a démonok elleni küzdelemben a böjtöléssel együtt végzett imádság az egyetlen lehetséges fegyvere. De nemcsak katasztrófa-helyzetben, hanem a világmisszió indulásának nagy pillanatában isgyakorolják Krisztus tanítványai, amikor Pált és Barnabást „kiküldik” a pogánymisszióba. Mintegy megüresítették magukat, hogy Isten nagy tervei elfogadására kész legyen a szívük.

A böjt sajátos formája az önfeláldozás (ld. Jn 15,13), amely életkörülményeink örömteli, tudatos megszorítását eredményezi, hogy az így felszabaduló értékeket jótékony célra használjuk fel. (Ld. ehhez „*A böjt és a diakónia kapcsolata*” bekezdést.)

Böjti üzenetek

Alapvető cél, hogy a Krisztus-esemény csúcspontjait (nagy-péntek – húsvét – mennybemenetel – pünkösd) együtt lássa a gyülekezet, és ne izolálja ezeket egymástól, mintha nem is tudná, hogy mi egyiknek vagy a másiknak a jelentősége és mi az összefüggésük egymással. Ezért kerüljenek központba

a megváltás üdvigazságai: Jézus Krisztus helyettes elégtétele, szenvedése, halála és feltámadása, kegyelemszerző áldozata, a megváltás tényei és következményei. Krisztus győzött ellenségei, a Gonosz és a halál felett.

„Jézus szenvedését nem mint látványosságot állítjuk a gyülekezet elé, hogy azt mint semleges szemlélők nézzék és a szenvedő Istenfia iránt részvétet érezzenek, hanem úgy teszünk bizonyosságot Krisztusról, mint aki miattunk, helyettünk és értünk szenvedett.”¹ A böjti igehirdetés ezért együtt láttatja a megváltásra szoruló ember nyomorúságát és a Jézus Krisztusban megjelent mentő szeretet nagyságát. Fontos, amit Isten tett értünk és fontos, amit Jézus szenvedése jelent számunkra. (1Pt 2,24)

Jézus Krisztus szenvedése Isten iránti engedelmisségből történt. Ennek a szenvedésnek vannak gyümölcsei, ezek a Krisztus jótéteményei. Isten nem taszított el önmagától, hanem a legszorosabb kapcsolatba lépett velünk: adoptált, Fiával tett egyenrangúvá (Zsolt 2,12; Jn 1,12); megigazított és Ő hordozta bűneinket (Ézs 53,11); elvesző-meghátráló emberekből hitet-életet nyert emberekké formált át (Zsid 10,39). Azt várja, hogy ne legyünk túl büszkék ahhoz, hogy üresjáratos életünkkel elfogadjuk az Ő jótéteményeit. Isten ambíciója az, hogy ő legyen mindenünné (Ézs 48,11). A jótétemények közé tartozik például, hogy Krisztus tulajdonává rendelt minket, és hogy a Szentet és Mindenhatót »Atyánknak« nevezhetjük, hogy Ő mindig párbeszédre kész és kérhetjük bűneink megbocsátását.

A böjt a megüresedésünk időszakává is lehet, hogy azután Isten szeretete egészen betöltsön bennünket.

A böjt az elindulás, a szolgálatba állás nagyszerű alkalma lehet. Emlékezzünk Mózes és Jézus böjtölésére. Pált és Barnabást is böjtölés után küldte el pogánymisszióba az ősgyülekezet (ApCsel 13,2-3). A böjt kitarásunk, állhatatosságunk próbája lehet, amikor meg tudjuk üresíteni magunkat, szabaddá tudjuk tenni magunkat Istennek, a tőle kapott feladat, küldetés betöltésére (Fil 2,7).

„A böjt azt jelenti, hogy az ember el mer fordulni magától azért, hogy sokkal intenzívebben odafordulhasson az Élő Isten vezetése felé, hogy az imádsága ne monológ, hanem dialóg legyen.” (Gyökössy Endre)

Szóljon a böjti igehirdetés nyomatékosan a bűnbánat szükségességéről (Mt 17,21; Zsid 12,4).

Van elhibázott, öncélú és haszontalan böjt is. (1Sám 28,20; 1Kir 21,8-16; Ézs 58-59; Mt 6,16-18 és par.)

A böjt és a diakónia kapcsolata

A böjtnek van közösségi vonása is. Böjti úrvacsorai sorozat lehet Ézs 58. fejezetének feldolgozása, mely a hamis böjt ítélete és az igazi böjt ismertetőjegyeinek felmutatása. Általában ebben az időben kell a legnyomatékosabban szólni Krisztus követésének lelki és etikai következményeiről. A böjti igehirdetés tárgya tehát az is, hogy a megváltott keresztyén ember hogyan válaszol az Úr megváltó szenvedéseire.

Az evangéliumi böjtnek van szociáletikai vetülete is, mert a felebarát szükségében felismeri Krisztust (Mt 25,35-36). Az elesettel azonosuló Krisztust követve közelebb kerül a másik ember nyomorúságához és szükségeihez. Az önmagát odaáldozó Krisztus áldozathozatalra ösztönzi övét egy szent célért. (Neh 5.; ApCsel 2,42-47; Fil 2,5-11) Ide tartozik az önmegtartóztatásról szóló tanítás is²,

¹ Czegléd Sándor: *Homiletika*. DRTA. Debrecen 1971. 173.

² Gyökössy Endre egy modern asztaltársaságból idéz fel egy jelenetet. A háziasszony sorozatos kínálása ellenére nem vesz semmit a tálból egy fiatalember. A szóváltás során bevallja, hogy ő most böjtöl. A háziasszony válasza hű tükre a mai „közegnek”: „ma már csak háromféle ember böjtöl – a sportoló, de azt úgy hívják edzésterv; a hízásra hajlamos ember, de azt úgy hívják, hogy fogyókúra; valamint a gyomorbajos, azt pedig úgy hívják, diéta.” Valószínű, hogy ma még egy negyediket is hozzátenne a háziasszony: „meg az, aki valamilyen sérelem, valós, vagy vélt sérelem, igazságtalanság ellen akar tiltakozni, de ezt úgy hívják, hogy éhségstrájk.” Gyökössy Endre: *Könyvecske a böjtről*. Szent Gellért Kiadó Budapest. 16. – Ha ezt a materialista életfelfogásból fakadó nézetet halljuk, és hozzáteesszük fájó tapasztalásainkat egy vészesen terjedő zabolátlanságról, elanyagiasodásról,

hiszen a fogyasztói társadalom pazarlásra ösztönző kísértéseivel naponta találkozunk. Újra hirdetendő a tisztességes szegénység, a nem haszon érdekeltségű feladatvállalás, a lemondás, az adósság elengedés, a megbékélés, az önkorlátozás, a mértékletesség, és a megelégedettség erénye.

Böjtelő (előböjt) három vasárnapja (Hetvenedvasárnap, Hatvanadvasárnap, Ötvenedvasárnap)

A húsvéti ünnepek közt a VI. századtól toldotta meg keleti mintára a nyugati keresztyénység az előböjttel,³ jelezve, hogy a húsvét központi szerepet kap az üdvtörténetben. Az ekkor tetőződő farsangi-karneváli hangulattal szembeni ellenpont, a halálba menő Krisztusra fordul a figyelem. A karácsonyi-vízkereszti időszak megváltást és Krisztus istenségét szemlélő, örvendező jellegével ellentétben a vasárnapok témája a földi „számkivetettség”, a földi vándorút, melyet Isten gyermekei a kegyelem fényében járnak.

További gondolatkörök az igehirdetéshez: Isten Országának jelenvalósága, ereje, csodája; Krisztus hatalma, gyógyításai, embermentő-szabadító hatalma; Krisztus alázata, engedelmissége; az egyház és a gyülekezet elhívása, hovatarozása; Krisztusban van gyógyulás, szabadulás, menekülés, hiszen Ő váltott meg minket; Isten Országának terjedése, erői; hálaadás azért, hogy az ember Isten közelében otthon van, hogy az ember Istené; megtérésre, engedelmisségre, önvizsgálatra hívás.

Klasszikus zsoltár és perikópa igéi: Hetvenedvasárnap - Zsolt 18,5 és Mt 20,1-16; Hatvanadvasárnap - Zsolt 44,24 és Lk 8,4-15; Ötvenedvasárnap - Zsolt 31,3 és Lk 18,31-43, illetve ószövetségi előképek bemutatása is lehetséges vasárnaponként: Ádám és bűne, Nőé és bárkája, Ábrahám és áldozata.

Nagyböjt vasárnapjai

A böjti időszak egyházunkban a „böjtfő” vasárnapkal kezdődik, általában úrvacsorai közösséggel. Klasszikus perikópa-textusa a Jézus Krisztus pusztai megkísértésének története (Mt 4,1-11). Már az Ószövetségben is a küldetésre felkészülést szolgálta a negyven nap (Mózes - 2Móz 24,18; 34,28; Illés - 1Kir 19).

A IV. századtól a keresztségi felkészítés ideje, amely rámutatott az ember életének megtisztítására, visszasságainak felismerésére (Tit 2,12) és az ördögnek való ellene mondásra. Ugyanakkor elfogadták az új tartalmat és növekedtek a hit megismerésében. Egyházi életünkben lehet ez a tanulás időszaka, a hitkérdések elmélyítése, lelkipraktika, hiány-felmérés: mit és kit felejtettünk el. Isten-felejtők, úttévesztők vagyunk. Nem kell a magunk útját járni, mert megtanulhatjuk: „Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak én általam” (Jn 14,6).

A református homiletikák előszeretettel ajánlották böjtfő vasárnapjára azt is, amikor Jézus először jelentette szenvedéseit (Mt 16,13-21), hogy a váltságmű végrehajtására tudatosan induló Jézuson tájékozódva járja végig a gyülekezet a böjti időszakot, mint húsvét ünnepére felkészítő utat.

Ez az időszak jó alkalom a tanító sorozatokra, amelyek segítenek elmélyíteni keresztyén hitünk titkait. Érdemes igehirdetési tervet készíteni a hat böjti vasárnapra.

A böjttel szóljon a bűnről, de olyanról, mint ami megoldást nyert a Krisztus nagypénteki áldozatában, ezért a böjttel kedves/kedvenc bűneinkről való lemondásunk időszaka. Bűnbánattal kell kimondani, hogy Krisztus kereszthalála miattunk, helyettünk és érettünk történt. Jézus Krisztus szenvedése és a mi emberi szenvedésünk soha sem azonosítható. Ő engedelmisségből szenvedett, mi pedig emberi engedetlenségeink miatt. Mivel Krisztus valóságos szabadító, a kereszt pedig valódi győzelem a bűn átka felett, ezért megtérés- és szabadulástörténetek is prédikálhatók, amelyek segítenek eljuttatni az igehallgatókat a római százados nagypénteki felismeréséig: „Bizony, ez az ember Isten Fia volt” (Mk 15,39).

További gondolatkörök az igehirdetéshez: Isten igaz Fia, Krisztus; megváltás; Isten irgalmas és könyörületes minden ember iránt; keresztségre készülés, a keresztség, mint a keresztyén lét alapja; a

---

„újhedonista” életfelfogásról, akkor világosan kell látnunk, hogy nemzedékünknek fokozott mértékben szüksége van arra, hogy templomainkban megszólaljon a böjtről való hitünk *megvallása*.

³ Karl-Heinrich Bieritz: *Liturgik*. Berlin-New York 2004. 71.

kereszttség út a halálon át az életbe (Róm 6,3); Isten igazságos ítélete a bűnös ember felett, Jézus bűnnélkülisége; kísértésben, próbában való megállás, engedelmesség; bűnbánat, önvizsgálat, megtérés az egyén és a közösség szintjén; Isten könyörülő szeretetének kiáradása; mértékletesség, a böjt anyagi-fizikai felvállalása; Isten elvárásai; a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését; önmagunk odaszánása a Krisztus odaszánásának mintájára.

Nagyböjt 1. vasárnapja (Invocavit): Mk 4,1-11 – a kísértések elleni felvértezés.

Nagyböjt 2. vasárnapja (Reminiscere): Mt 17,1-9 – Jézus ragyogó fényessége a húsvétra utal és a győztes Fiút zengi a szózat: „Ez az én szerelmes Fiam, akiben gyönyörködöm, őt hallgassátok!”

Nagyböjt 3. vasárnapja (Oculi): Lk 11,14-28 – ráébredni – milyen lélek lakik bennünk, jó vagy gonosz?

Nagyböjt 4. vasárnapja (Laetare): Jn 6,1-15 – az élet bősége.

Nagyböjt 5. vasárnapja (Judica): Jn 8,46-59 – győzelmes hit, aki hű az igéhez, az nem lát halált soha.

Nagyböjt 6. vasárnapja (Palmarum): Mt 21,1-11 – virágvasárnapi bevonulás és Jézus ambivalens érzései (Advent 1. vasárnapjának evangéliuma is) Ezzel veszi kezdetét a Nagyhét.

A II. Helvét Hitvallás kritikusan tanít a középkori egyház böjti hagyományairól, de pozitív megállapításait nem feledhetjük el, hiszen „*a böjt segédeszköz a szentek számára az imádkozáshoz és minden erényhez. ... Magános böjtöt bárki vállalhat közülünk, ha úgy érzi, hogy eltávolodott a lelki dolgoktól; a böjtölés közben ugyanis a testtől vonja meg a gyúanyagot. ... Böjtölni mindig szabadon és önként, igazán alázatos lélekből kell; és nem azért kell tartani, hogy elnyerjük az emberek tetszését vagy kegyét, még kevésbé azért, hogy az ember kiérdemelje vele a megigazítást. Mindenki azért böjtöljön, hogy a testtől megvonja a gyúanyagot, hogy buzgóbban szolgálhasson Istennek.*” (II. HH XXIV. fejezet)

A NAGYHÉT HOMILETIKUMA

A böjti negyven nap csúcspontja a nagyhét, de teológiailag komolyan kell vennünk a Heidelbergi Káté 37. válaszát, amely nem szűkíti le Krisztus szenvedését a passió hétre. *Jézus Krisztus földi életének egészére jellemző szó az, hogy ő szenvedett* (vö. 1Pt 4,1). Miért fontos ez? Azért, mert a külső szemlélő számára úgy tűnhet, hogy a Jézus pályája „derékba tört”. Sokan csak annyit látnak Jézus életéből, hogy földi pályája tulajdonképpen derűs, kiegyensúlyozott volt, sokan követték, kedvelt jelenség volt. Az volt a baj, hogy valamit elrontott, valamit rosszul csinált a jeruzsálemi bevonulásnál. Nem tudta igazán megnyerni az embereket, így egy nagy félreértés áldozata lett, és ezért megölték. E félreértés helyett inkább Karl Barth szavaira érdemes figyelni: „Jézus Krisztus élete nem diadal, hanem megaláztatás, nem siker, hanem sikertelenség, nem öröm, hanem szenvedés. Ebben lepleződik le az emberi lázadás Isten ellen s az ebből szükségszerűen következő haragja Istennek az ember ügyét s ezzel megaláztatását, sikertelenségét és szenvedéseit is magáévá tette, hogy ez ne legyen többé az ember dolga.”⁴

Virágvasárnap

A virágvasárnap nem szakítható ki a szenvedéstörténet eseményeiből, mintha a *passio magna* előtti vasárnap egy felhőtlen örömnép lenne.⁵ Tény, hogy Jézus Krisztus messiási titkából felragyog valami ezen a napon és ezzel is prófétaik ígéretei teljesednek be, de ezek a jelek dialektikus feszültségben jelennek meg: „Jézus király, és magát annak vallja, de hogy királlyá tegyék, nem javallja” (*RE 331:3.v.*).

Jézus Krisztusnak királyi igénye van. Ez az igény azonban csak a hit számára világos, mert ez olyan dicsőség, amelyik el van rejtve a mi szemünk előtt. Jézus olyan király, aki inkább megtérésünkre, mint ünneplésünkre vár.

További gondolatkörök az igehirdetéshez: Krisztus jeruzsálemi bevonulásának, a Templom megtisztításának mély jelentősége; Krisztus hármassága; Krisztus hatalma, uralma, királysága; Krisztus Megváltó, aki életét adja az Övéért; Krisztusszenvedésének jelentése és jelentősége; a régi ígérek, váradalmak beteljesedése; hálaadás a Megváltó alázatáért, a megváltás nagyművéért; Krisztus halálának és keresztségének titkára figyelés; Isten akaratának kiteljesedése.

Nagycsütörtök

A „szent három nap” (*triduum sacrum* – nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat) vezet át a szenvedéstörténetből a feltámadás ünnepére.

Nagycsütörtökön jelentős események zajlottak, amiket őriz a lábmosás és az úrvacsora szereztetésének története, a Gecsemáné kertjének története (Jézus imája és a tanítványok virrasztása és elalvása), az elfogatás, a vallatás és a Péter árulása történetek.

Igen meggazdagító gyakorlat több gyülekezetben a szereztetés estéjén ünnepelt úrvacsorai közösség. Ilyenkor bensőséges, a Krisztus szenvedésének kezdetéhez köthető zsoltárok és lelki énekek, zenei tételek, próféciák és olvasmányok, rövid, meditatív igemagyarázat, elmélyült imádságok vehetnek körül

⁴ Karl Barth: *Kis dogmatika*. Fordította: Pilder Mária. Budapest. É.n. 83.

⁵ Tóth Ferenc Homiletikája (1828) még nem is említi külön az ünnepek sorában. Zsarnay Lajos 1847-ben utal rá: „virágvasárnapjára is lehet figyelemmel a lelkész”. Tóth Mihály Egyházzsónoklattana (1878) megállapítja: „a virágvasárnapot azon történet emlékezetére ünnepli a keresztyénség, midőn Jézus a tisztelgő tömeg öröm kiáltásai között, egész pompával felment Jeruzsálembe és ott a templomban tartott bölcs tanításával és tetteivel megszégyenítette a farizeusokat, írástudókat és papokat.” (80. oldal) Ravasz László Homiletikája (1915) óva int attól, hogy a böjti időben elkülönüljön a virágvasárnap diadalünnepe és a passió története a nagyhét alkalmaira szoruljon. Legyen a virágvasárnap igehirdetés legitím része a Jeruzsálem feletti ítéletmondás és a templomtisztítás is. (362.)

az úrvacsoraalkalmát. Az alapige legyen inkább a megszokott 1Kor 11,23kk helyett valamelyik evangéliumi hagyományból származó elbeszélés, amelyik az úrvacsora alapítását örökítette meg.

További gondolatkörök az igehirdetéshez: „azon az éjszakán...”; Krisztus valódi alázata, szolgálta; az egyenrangúvá tételszolgálata a lábmosás történettel; az úrvacsora jelentősége; Krisztus példája, szenvedésének és áldozatának jelentősége, gyümölcsei; Krisztus magánya és állhatatossága; állhatatosság a tanítványságban; tagadás helyett hitvallás.

Nagypéntek

A Krisztus keresztyéről szóló Igét ott értik és magyarázzák helyesen, vagyis mint „Istennek hatalmát” (1Kor 1,18), ahol nagypénteken sem halványul el a húsvéti üzenet öröme és békéje, valamint a feltámadás evangéliuma sem nélkülözi a nagypéntek szenvedésének halálos valóságát. A keresztfeszített Jézus az, aki feltámadott és a feltámadott Jézus az, aki előzőleg keresztre feszítettet. „A nagypéntek igehirdetésében fontos szabály, hogy a kereszteseményében mind az *actio*-t, mind a *passio*-t megfelelőképpen hangsúlyozzuk.”⁶ Együtt kell bemutatni Jézus Krisztus *szeretetből fakadó martiriumát, és alázatos, engedelmes áldozatát*. A szenvedő hőst elég volna dicsérni, esetleg példaképnek tartani, az értünk szenvedő Megváltó azonban megtérésre hív.

A passióban csúcsosodik ki az, amit ő kezdettől fogva vállalt. Isten Fia azért jött, hogy szenvedésével, mint egyetlen engesztelő áldozattal kegyelmet és szabadítást szerezzen nekünk. *Jézus Krisztus áldozata nemcsak elégtétel, hanem egyetlen engesztelő áldozat volt, amit engesztelő szenvedése közben vitt véghez* (Róm 3,25). Ebben mutatkozott meg Jézus szeretete, és ebben mutatta meg Isten az ő ember iránti szeretetét. Elment a legvégsőig, egészen a halálba, a bűnért való megfizetésig. *Az egész emberiség egyetlen bűnének megoldása az, hogy a Közbenjáró Krisztus engesztelő áldozatában elnyerte az egyetlen segítséget, amelynek négyes következménye lett: szabadítás a kárhozattól – kegyelem – igazság – örökélet*. A keresztes megmutatja a szerető, irgalmas Istent is, mint minden áldozatra kész Atyánkat.

Az evangéliumi szenvedéstörténet mellett a gondos igehirdető megszólaltatja az apostoli igehirdetés mondanivalóját is, mint a legkézenfekvőbb illusztráló, vagy argumentáló anyagot. De vehetjük a textust az ószövetségi próféciákból vagy az apostoli levelekből is. Ilyenkor a szenvedéstörténet lehet történeti illusztrációs anyaggá.

A nagypénteki igehirdetésben bármely textusról szóljon is az, benne kell lenni annak a bizonyosságnak, hogy mi is, akik ma hirdetjük és hallgatjuk ezt az evangéliumot, „az Ő sebeivel gyógyultunk meg”. *Az „érettünk” és az „érettem” egészséges egységében lehet igazán személyes a nagypénteki igehirdetés.*

Az igehirdetés mélységét és a keresztes titkának helyes látását nem az *hitelesíti, ha a szenvedések naturalisztikus leírását a végsőig fokozzuk*. Tanulságos, hogy az evangéliumok milyen mértéktartóak ésszükszavúak leírásaikban. Nem az elnagyolás vétke, hanem *a szemérmes elrejtés művészete* áll előttünk ezekben a jelekben. Az igehirdetésünknek követni kell ezen a téren is az evangéliumi példát. Megtörtént üdvtényekről van szó, amelyeket Jézus Krisztus véghezvitt, amiket nem szabad sem elszellemiesíteni, sem bagatellizálni. Minden mozzanat és minden mellékszereplő is üzenethordozó lehet.

A nagypénteki szereplők is megérdemelnek egy-egy igehirdetést. Vigyáznunk kell azonban a *moralizálás és a pszichologizálás kísértéseire*. Urunkhoz való viszonyukban kell szemlélni őket, nem izoláltan, ez segít a tisztánlátásban bennünket. Az ótestamentumi textusok esetében az „olcsó” allegorizálás alkalmazásával kell vigyázni. Krisztus áldozatában valóban prófétai ígérek teljesedtek be, de nem minden darab fa Krisztus keresztyének előképe.

⁶ Czeglédy Sándor: *Homiletika*. DRTA. Debrecen 1971. 174.

A nagypénteki prédikáció fő feladata hírül adni a Krisztusban történt megváltás üzenetét. A nagypénteki igehirdetőnek öntudatosan vállalni kell a „keresztről szóló beszéd” botrányát és bolondságát.

Mivel a nagypénteki igehirdetés a bűnbánati hét része, ez a bűnbánatra hívó éle segíti az úrvacsorai előkészületet is. A prófétai erő mellett nem hiányozhat belőle a lelkigondozói gyengédség sem. Az üdvösséges megszorítást kövesse az üdvösséges vigasztalás.

További gondolatkörök az igehirdetéshez: Krisztus keresztje és annak titka, gyümölcsei; Krisztus Isten Báránya; Krisztus egyedüli Üdvözítőnk, egyetlen, igaz, ártatlan áldozat a bűnért; Krisztus halálának jelentősége és titka; előtekintés a harmadik napra, a feltámadás reménysége; az Atyaisten és Krisztus dicsőítése a megváltás művéért; Krisztus halála és a mi halálunk; Krisztus helyettes elégtétele; igaz bűnbánat a kereszt alatt.

Nagyszombat

A bűnbánati hét záró alkalma. A nap bibliai eseményei: a sír őriztetése, Jézus sírban pihenése, a nyugalom napjának komolyan vétele (Mt 27,62-66; Lk 23,56).

További gondolatkörök az igehirdetéshez: a nyugalomnap értelme, jelentősége és Krisztus sírban létele; győzelem a halál felett; a sír csendje a győzelmi ujjongást készíti elő; könyörgés az Isten népe szombatjáért; az Atya kezébe tett élet.

A HÚSVÉT HOMILETIKUMA

„Minden keresztyén prédikáció rejtett főtételenek annak kell lennie, hogy Krisztus feltámadott... Mindig hiábavaló a prédikáció, ha nem Krisztus feltámadásának húsvéti bizonyossága képezi láthatatlan alapját.” (Joó Sándor)⁷ Jézus halála a mindhalálíg engedelmes és minket szerető Fiú áldozata volt. Engesztelő áldozat érettünk, Ádám „árváiért”.

A legcsodálatosabb, leghűségesebb mártírok sem támadtak fel, de a Megváltó – igen. Az Atya előhozta a juhok nagy pásztorát a halálból, meghallgatva Jézus kiáltását: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.”

Nagypéntek és Húsvét elválaszthatatlanul egybetartozik. A kereszt és a feltámadás együtt teszi Jézust Krisztussá, Szabadítóvá. „Nagypéntek Húsvét nélkül abszolút csőd. Húsvét Nagypéntek nélkül pogány theofánia.” (Ravasz László) Spurgeon: „Krisztus halála a kifizetett adósság nyugtája”. A kereszt áldozata összekapcsolódik Urunk megnyílt sírjával. S ez az összekapcsolás örömteli ujjongásra hívhat bennünket.

A feltámadás hitelesíti a keresztet. Nincs külön kereszten kiszenvedett Jézus és egy ettől függetlenül újraéledt Krisztus, hanem a Szenvedő és a Feltámadott ugyanaz. Az élő Krisztus a keresztyén hitvallás alapja és tartalma. Ezért a húsvéti igehirdetés szólhat a Jézus Krisztus valóságos jelenlétéről. „A feltámadás ereje a jelenben úgy hat, mint Jézus Krisztus valóságos jelenlétének személyes energiája.” (Czeplédy Sándor)⁸ (vö. Jel 1,17-18; Jn 8,51; Jn 6,54.)

A feltámadás a keresztyén hit és az evangélium középpontja. Ahogyan K. Barth kifejti: „A keresztyén gyülekezet a húsvéti gyülekezet. Prédikálásunk: húsvéti prédikálás, énekeink húsvéti énekek, hitünk: húsvéti hit. Nemcsak teológiai crucisunk van, hanem teológia resurrectionisunk is, és ezért teológia gloriaenk is; ti. a Megfeszítettként diadalmaskodó megfeszített Jézus Krisztusban valósággá lett és megjelenített új ember dicsőségének teológiája; eme ember halálán alapuló és eredező örök életünk ígéretének teológiája.”⁹

Ha húsvét jelentőségét megértem, akkor tehetek hitet annak valóságáról is. A feltámadást nem csak tanítani kell, hanem hinni is. Máskülönben a feltámadásról szóló hitvallásom *sacrificium intellectus* (az értelem áldozata), üres, önkényes és az értelemnek ellentmondó állítás. Tehát a feltámadás jelentőségének és üdvtörténeti jelentésének kérdésében valóságossága is eldől. (Heinrich Ott)

A Krisztus feltámadásának hármassá hasznát a Heidelbergi Káté 45. kérdés-felelete¹⁰ a múlt – jelen – jövő három idősíkjára vonatkoztatja, felmutatva a feltámadás hármasságát.

Az első idősíki azt az emlékezetes múltbeli, történelmi, első húsvétot idézi, amikor az Élet Fejedelme kijött az Arimátiai József sírboltjából, amikor elhangzott az angyal szájából: „Nincsen itt, hanem feltámadott, mit keresitek a holtak között az élőt” (Lk 24,6).

Krisztus legyőzte a halált és megigazulást szerzett az embernek. Szépen fejezi ki ezt Hunyadi Ferenc hajdani debreceni püspök: „aki bárány volt a szenvedésben, feltámadásában lett oroszlánna.” Az örömhír az, hogy Isten szenvedő Báránya és Júda győztes oroszlánja a miénk. Értünk halt meg és

⁷ Joó Sándor: *Húsvét homiletikuma*, Debrecen 1942. 5.

⁸ Czeplédy Sándor: *A homiletika vázlata*. Debrecen, 1971. 177.

⁹ K. Barth: *Kirchliche Dogmatik IV/2*. 394-397.

¹⁰ *Mit használ nekünk Krisztus feltámadása?* - Először azt, hogy feltámadásával legyőzte a halált, hogy minket is részesítsen abban az igazságosságban, amelyet halálával szerzett. Másodsor: hatalmával már most új életre támaszt minket is. Harmadszor: Krisztus feltámadása a mi boldog feltámadásunk záloga.

érettünk támadott fel. Részeltet, magához emel, megajándékoz. Vele járulhatunk a megengesztelődött Atya elé.

Húsvétkor nem az ember a főszereplő a maga vallási-hitbeli problematikájával, hanem a halálon győzedelmes Krisztus. Amennyiben Krisztus a halálban maradt volna, nem tehetett volna minket részeseivé a halálával szerzett igazságnak. Igencsak figyelemre méltó gondolatmenet ez ma, amikor annyira emberközpontúan gondolkodunk.

Az első húsvétkor helyreállt a viszony Isten és ember között, mert Krisztus kiengesztelte az Atyát. Krisztus legyőzte a halál hatalmát, ezért valóságosan felmentette az embert Istennel szembeni tartozásunk alól. A megnyitott úton Ő maga vezet minket. Megszerezte az igazságot, az „igaz” viszonyt. Az első haszon esetében még véletlenül sem szabad a társadalmi igazságosságra gondolni, hanem itt Krisztus megigazító igazságosságáról van szó. A feleletben a legtipikusabb református jellegű kifejezés az igazságban részesítés (*participáció*), amely az *ajándékozott igazság* hangsúlyozása. Olevianus ezt így magyarázza: „Amikor Krisztus a helyettes üdvözítő munkájában minden mi bűnünkből dicsőségesen feltámadt, ez azt jelenti, hogy minden bűnünk a Krisztus testére vettetett, és ezek közül egy sem maradt teljes büntetés és megfizetés nélkül. Mert másként Krisztus nem támadhatott volna fel, ha csak egy bűn is (mint Istennek való tartozás) megmaradt volna, mert akkor még a bűn zsoldja a halál lenne érvényben.”¹¹

Krisztus feltámadása által legyőzte a halált. „Jézus Krisztus személyében helyettünk teszi ki magát a halálos viszony nélküliségnek, hogy éppen ott, ahol a bűnös élet befejeződik, egy új kezdetet készítsen. Hiszen azáltal, hogy a mi kapcsolat-nélküliségünket, a bűn halálos átkát önmagán elhordozta, az igazságát, saját létének kapcsolatrendszerét úgy érvényesíti, hogy azt felénk fordítja és ezáltal megigazított bűnösökké tesz bennünket.”¹²

Amikor kimondjuk, hogy a halál legyőzetett, azt jelenti, hogy a halál, mint a bűn által nyeregbe segített hatalom (Róm 5,12-13), Krisztus által kivetett a nyeregből. A húsvéti ígéretek éppen ezért győzelmi jelentés. A halál hatalmával való végső leszámolás még ezután következik: mint utolsó ellenség töröltetik el a halál (1Kor 15,26).

Hasznunk a feltámadásból, hogy nekünk nem halott király a fejedelmünk, hanem az Élő Krisztus, a Hű és Igaz, s általa új igazságunk van.

A második idősik a jelenre mutat. Krisztus legyőzte a halál hatalmát, hogy már most megtanuljunk az új életben járni. Mindannak, aminek velünk történnie kell, az élő Jézus Krisztus hatalma alatt kell történnie. A HK-felelet azt mondja: *az Ő ereje már most minket is új életre támaszt.* „Minket, akik meg voltunk halva a vétkek miatt, megelevenített, együtt a Krisztussal” (Ef 2,5-6). Majd később felszólító formában mondja Pál: „Serkenj fel, aki aluszol és támadj fel a halálból és felragyog tenéked a Krisztus” (Ef 5,14). A feltámadás ünnepének evangéliuma arról győz meg, hogy itt ezen a földön lehet és érdemes a bűn álmából, sőt halálából felébredni, megtérni, új életet élni.

Amikor az ember megtér, akkor új, minőségileg más élet kezdődik számára Krisztussal: „mert ez az én fiam meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott” (Lk 15,24). Pál apostol teológiájában nagyon sokszor találkozunk azzal, hogy amíg az ember meg nem tér, addig tulajdonképpen halott. Lehet, hogy érvényes rá a „biosz” fogalma, tulajdonképpen él, vegetál, de a megtérésre (fel)támadás nélkül nem jöhet el az a másik fajta élet, a „zóé”, amely az Istennel élt minőségi életet jelenti. Amikor ez a fajta feltámadás megtörténik, onnan kezdve számítja az új életet Pál apostol, ott kezd el az ember igazán élni,

¹¹ Idézi G. van den End: Zondag 17. In: *Kennen en vertrouwen: handreiking bij de prediking van de Heidelbergse Catechismus* (red. J.H. van de Bank... et al.) Boekencentrum. Zoetermeer 1993. 153. és 155.

¹² Eberhard Jüngel: *Leben aus Gerechtigkeit – Gottes Handeln und menschliche Tun*. Igazságból való élet – Isten cselekvése és az emberi tett. Fordította: Básti Péter. Másik oldal. Felvidéki Teológus Fórum. 1997. február 27. 3. szám 19.

mert az ember új perspektívát lát meg, már ebben a földi életben. „Nemcsak az *igazság* viszonya állott helyre Isten között és mi közöttünk, hanem ebben a helyreállított viszonyban bennünk magunkban is megfordul az élet iránya és kicserélődik az élet tartalma.”¹³

Amikor az új életről van szó, mi gyakran elsősorban egy feladatra, egy parancsra gondolunk. A Krisztus feltámadásában megnyilvánuló erő úgy jelenik meg, mint amely a Krisztus-testben, a gyülekezetben folyamatosan ható erő. A feltámadás tehát nem olyan történeti tény, amely csak a múlthoz tartozik, hanem a Krisztus feltámadásában megnyilvánuló erő a jelenben is megtapasztalható. A keresztyén ember számára ez az erőmegnyilvánulás a legvilágosabb bizonyítéka annak, hogy Ő valóban feltámadott.¹⁴

Hasznunk a feltámadásból, hogy „nem világhírű elméletek, népszövegségek, sopánkodások, egyezmények, emberi elgondolások, tiszavirág-filozófiák fogják megoldani ennek a fájó emberi életnek ezer kízó sebét, az ifjúság elhelyezkedését, az új magyar holnap égető kérdéseit, hanem egyes-egyedül a Feltámadott, Jézus Krisztusnak erői.”¹⁵ A kibontakozás egyetlen útja: Kriszttal, az Ő erőivel egy új életre indulhatunk.

A harmadik idősík a jövőé: *Krisztus legyőzte a halál hatalmát, ezért számunkra is lesz feltámadás*. Isten diadalra vitte az életet a Krisztus feltámadásával. Az ő feltámadása annak a dicsőséges feltámadásnak a záloga, amely majd a Krisztus visszajövetelkor fog megtörténni. A *zálog* kifejezés itt arra utal, hogy a Krisztus feltámadásának ténye adja meg nekünk azt a garanciát, biztosítékot és bizonyítékot, hogy egyszer mi is fel fogunk támadni. Maga a Feltámadott ad szemléltető példát arra, hogy Isten megváltó munkája bennünk is ki fog teljesedni. Ezért boldogító tudni, hogy „az én Megváltóm él és az én porom felett megáll” (Jób 19,25). Ezután nem lesz már többé halál, bizonytalanság, s eljön a színről színre látás ideje.

Hasznunk a feltámadásból, hogy a megnyílt sír fényében boldog nyugalommal tudunk nézni halottaink sírjára, és a magunk sírjára is, mert a halálban sem hagy magunkra a mi Feltámadott Urunk. Ez új öröme hangoló üzenet.

A Feltámadott a kiteljesedés útját kínálja: élet – újjászületett élet – örökélet. „Úgy szoktuk nevezni ezeket: »megigazulás« – ez az alapja minden másnak is, »megszentelődés« – ez az, amiben egész földi életünk során részesülnünk kell, - és »megdicsőülés« – ez a jövendőnek az az ígérete, amelyben teljességre fog jutni megváltásunk. Láttuk: mindháromhoz lényeges köze van Jézus Krisztus feltámadásának.”¹⁶

A feltámadáshit az alapja a Krisztus-hitnek. Keresztyén hit nem létezik feltámadáshit nélkül. Aki nem hisz a feltámadásban, az nem keresztyén. Sem a lélekvándorlásban, sem a lélek halhatatlanságában nem hiszünk! Mi a feltámadásra teszünk fel mindent. Ennek a feltámadáshitnek a fontossága, hogy Isten diadalra vitte az életet, és ennek a diadalra vitt életnek vannak etikai következményei, olyan következmények, amelyek egyszerűen nem engedhetik meg, hogy mi úgy folytassuk az életünket, mint eddig. Ilyen következmény pl.:

- a megbékéltetés szolgálata, amely az átfogó békességet jelenti a bibliai „salom” értelmében;
- a halál ellen az életért való küzdelem: ahogyan Isten küzdött a halál ellen, úgy kell nekünk is küzdeni az életért;
- az Apostoli Hitvallás sem csupán a lélek, hanem a test feltámadását vallja, ha Isten ebben a testben akar feltámasztani, akkor ezért a testért sokkal nagyobb a felelősségünk, ezért az ember elkötelezett a testi élet megbecsülésére;

¹³ Victor János: *Megigazulás, megszentelődés, megdicsőülés*. Az Út 1951/41. 2.

¹⁴ G. van den End: Zondag 17. In: *Kennen en vertrouwen: handreiking bij de prediking van de Heidelbergse Catechismus* (red. J.H. van de Bank... et al.) Boekencentrum. Zoetermeer 1993. 153.

¹⁵ Pap Ferenc, Kálvinista Szemle. (XIV.) 1933/17. 137.

¹⁶ Victor János: *Megigazulás, megszentelődés, megdicsőülés*. Az Út 1951/41. 2.

– áldozatvállalás az életért és harc a bűn ellen – ez a hit konzekvenciája.

Értelmünknek ez felfoghatatlan, Isten hatalma azonban korlátlan.

A Szentírás bizonyágtétele szerint Megváltó Urunk a „halottak közül az elsőszülött”. Tehát az első, a „zsenge”, aki a János evangéliumában olvasható szavait nekünk is üzeni: „Én élek, ti is élni fogtok” (Jn 14,19).

Az örök élet evangéliuma meghirdetése nélkül nincs igazi húsvéti ünneplés. Vigyáznunk kell itt arra, hogy az örök élet nem a halál után kezdődő élet, hanem ott kiteljesedő élet. Voltaképpen akkor elkezdődik már, amikor az ember bűnei bocsánatában részesedve új életet nyer itt a földön. Amikor a halottak feltámadása elérkezik, akkor kiteljesedik és győzelmet vesz az új élet, akkor már örök élet. „A feltámadás és az örök élet nem éppen csak a halál után folytatódó, tehát mennyiségileg megnyújtott életet jelentik, hanem minőségileg más életet: az igazi életet, amelyre Isten teremtette és rendelte az embert és amelynek csak a nyomorúságos mása az, amit a bűn által megrontott ember él ebben a világban. 'Örök életnek' azért nevezünk, mert a mulandóságnak nincs hatalma fölötte. A halál is csak teljesebb kifejlésének nyit kaput. De nem a halál után kezdődik. Ott csak kiteljesedik. Akkor kezdődik, amikor Isten a tőle elszakadt, bűnös embert visszafogadja magához, vagyis bűneinek bocsánatában részesíti. Aztán folytatódik, növekszik, mélyül és gazdagszik, amint az ember egyre jobban behatol az Istennel való közösség áldásaiba. És egyszer majd eléri a maga teljes dicsőségét testünknek feltámadásában.”¹⁷

P. Bukowski az alábbiakra hívja fel a figyelmet a feltámadásról szóló igehirdetéssel kapcsolatban: Jézus feltámadása kizárólag Isten tette.¹⁸ Ez az esemény nem állítható be más világtörténelmi események sorába. A bibliai szövegek hallgatnak arról, hogy miként történt Jézus feltámadása. Amit elmondanak, azok Isten cselekvésének következményéről szólnak, a feltámadott megjelenéseiről. Mivel a feltámadás analógia nélküli esemény, a történelmi kutatás számára nem elérhető. Ezért az igehirdető óvakodjon attól, hogy a Jézus feltámadásáról szóló textusokat a történelmi kutatás felől próbálja megérteni és magyarázni, mert a történelmi kutatáson tájékozódó prédikáció elhallgatja azt a minőségi különbséget, ami Jézus feltámadása és minden más világtörténelmi esemény között van; nem veszi figyelembe a feltámadás titok-jellegét; nem veszi figyelembe, hogy a feltámadás csak a hit számára evidens. A történelmi kutatáson tájékozódó prédikáció nagy veszélye, hogy megpróbálja Jézus feltámadását besorolni az e világi realitások közé. A hallgatókat, akik ismerik a realitásokat, az ilyen megoldás nem elégíti ki. Ezt látva, a realitásokra figyelő prédikátor a moralizálás eszközehez nyúl. Elvárja hallgatóitól, hogy a feltámadás evilági realitását cselekedeteikkel idézzék elő. Mottójuk: Feltámadás akkor történik, ha mi ezt meg azt tesszük... Ez visszaélés az etikával.¹⁹ A prédikációnak nem igazolnia kell a feltámadás tényét, hanem alapul venni.

Jézus feltámadása, mint Isten cselekvése térben és időben, azaz az egyetemes emberi történelem konkrét körülményei között zajlott.²⁰ Ha az igehirdető úgy gondolja, hogy a feltámadás a tanítványok hitének tartalma, azaz nem veszi figyelembe a feltámadás valóságos voltát, akkor a feltámadásról szóló textusokról a „mintha” értelmében fog beszélni. Úgy fogja beállítani a textusokat, mintha azok nem azt gondolnák, mint amit mondanak, hanem amit mondanak, az mitológiai vagy szimbolikus kifejezése annak, amit tulajdonképpen gondolnak.²¹

Húsvéti igehirdetésünk legyen hitvallás is! Ne szégyelljük megvallani a személyes reménységünket! A feltámadás ereje véget vet a rezignációnak, és élénkséget, elevenséget idéz elő. A Feltámadott uralma alatti keresztyén életet az is jellemzi, hogy a világot és annak hatalmait és

¹⁷ Czeglédy Sándor: *A homiletika vázlatja*. Debrecen, 1971. 179.

¹⁸ K. Barth: *Kirchliche Dogmatik IV/1*. 331.

¹⁹ Peter Bukowski: *Predigt wahrnehmen*. Neukirchen, 1990. 176-178.

²⁰ K. Barth: *Kirchliche Dogmatik IV/1*. 368.

²¹ Peter Bukowski: *Predigt wahrnehmen*. Neukirchen, 1990, 179.

hatalmasságait, nem vesszük annyira komolyan, mint amennyire hajlamosak vagyunk komolyan venni a világot, és amennyire a világ hatalmasai szeretnék, hogy komolyan vegyük őket.²²

Jézus Krisztus feltámadása az egész teremtett világ megújításának garanciája (ApCsel 3,21; Róm 8,23; 1Kor 15,22-28). A jelenlegi világ és az „új ég és új föld” (2Pt 3,13) viszonyára egyszerre jellemző a kontinuitás és a diszkontinuitás (1Kor 15,49-50): azt a végső szabadítást várjuk, amelynek erőit máris „megízleljük” (Zsid 6,5) és amely mégis egészen más lesz, mint amit el tudunk gondolni vagy képzelni (1Kor 2,9; 1Jn 3,2).²³ „A végső szabadítás reménysége nem ’aszthenikus’, hanem ’szthenikus’ érzés; nem tesz álmodozóvá és felelőtlené, hanem tette serkent, munkás életre buzdít, tudván, hogy ’a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban’ (1Kor 15,58).”²⁴

---

²² Peter Bukowski: *Predigt wahrnehmen*. Neukirchen, 1990. 186-190.

²³ Czeglédy Sándor: *A homiletika vázlat*. Debrecen, 1971. 179.

²⁴ Czeglédy Sándor: *A homiletika vázlat*. Debrecen, 1971. 179.

MENNYBEMENETEL ÜNNEPÉNEK HOMILETIKUMA

Református egyházunkban nyomatékosan figyelniük kell a mennybemenetel ünnepére, amely jelentősen elszürkült. Vannak gyülekezetek, ahol ilyenkor a vasárnapi istentiszteleti rend sem érvényesül, pedig fontos üdvtörténeti ünnep ez, jóllehet csütörtökre esik. Református dogmatikánk hangsúlyos alaptételei Jézus Krisztus mennybemeneteléhez kötődnek, sőt az ún. *extra calvinisticum*-nak tartott úrvacsoratanunk, aztán a Krisztus kettős természetéről szóló tanítás, a Krisztus közbenjárói tiszte és a Szentlélek jelentősége is akkor érthető meg, ha a mennybemenetel üdvállomása nem törpül el.

Jézus Krisztus mennybemenetelének leírása három helyen szerepel az Újszövetségben: Mk 16., Lk 24. és ApCsel 1. fejezetében. Ezek szerint Jézus Krisztus mennybementelének ünnepe (*Ascensio Domini, Analepsis, Episzozomene*)²⁵ az izgalmas ellentétek napja. Jó és rossz érzések vegyülnek össze bennünk ezen a napon. Gyözzön itt is a hűvös ész, ami nem tudja megmagyarázni az eseményeket és a földhözragadságra ösztönöz? Vagy jobb a rajongókra hallgatni, akik azt mondják: emelkedjünk máris a mennybe, mit számít ez a világ? S kiadják a jelszót: Felhőre keresztyének! Közben elszakadnak e világtól és lebegnek a föld fölött.

Egyszerre kell hallani az angyali és az apostoli szót, s kijózanodva gyönyörködni a mondatpárban: „Galileai férfiak, miért álltok itt az ég felé nézve?” (ApCsel 1,11) – „Az odafennvalókkal törődjétek, ne a földiekkel.” (Kol 3,2) Ebből a kettős nézőpontból nézve az a feladatunk, hogy a Krisztus lábnyomában haladva, tegyük meg mindent a menny földön való kiszélesítéséért. Útjaink, igazságunk, szeretetünk legyen mennyhorizontú!

Józan keresztyénekre vár ez a világ, akiket nem az „apostolok álmodozásai” kötnek le, hanem az „apostolok cselekedetei” jellemeznek. Legyünk olyanok, akiknek a lába nem gyökerezik földbe, de akik nem is a föld felett lebegnek, hanem keresztyén józansággal járnak e világban, és Krisztus követségében haladnak a mennyei cél felé.

A Krisztus mennybemenetele azt jelenti, hogy ez a történet Jézus Krisztus emberi természetére is vonatkozik. Jézus a mennybe nem csupán lélek szerint ment fel, hanem az egész fizikai valóját felhő takarta el a tanítványok elől. Pontosabban a cselekvő Istent itt a passzív igealak jelöli helyesen: Jézus nem mennybe emelkedett, hanem *emeltetett*. Nem egyszerűen a testet öltés előtti Krisztus tért vissza a mennybe. Krisztus mennybemenetelekor nem csak visszaállt az inkarnáció előtti régi állapot, nem egalizálás történt, hanem felmagasztaltatás lett a Feltámadott Úr része.

A mennybemenetel azt jelzi, hogy Isten a Jézus Krisztus szenvedését, halálát és feltámadását elégtételként elfogadta, s ezzel a kiengesztelés megtörtént. Isten nem megisteníti emberré lett Fiát, hanem dicsőséggel koronázza meg. A Jn 17. főpapi imájában Jézus azt kéri még a szenvedés előtt: „elvégeztem azt a munkát, amelyet rám bízál, hogy elvégezzem: és most te dicsőíts meg, Atyám, önmagadnál azzal a dicsőséggel, amely már akkor az enyém volt tenálad, mielőtt még a világ lett.” (Jn 17,5) A mennybemenetel ezt a jézusi kérést teljesíti be.

Az a tény, hogy az emberi természet a mennybement Krisztussal megdicsőült és Istennél van, reménységet jelent a teremtett valóság, a föld, a testiség számára.

Krisztus, éppen emberi természete szerint is Istennél van. A mennybemenetellel nem semmisült meg az inkarnáció nagyszerűsége.

Az inkarnáció iránya: mennyből a földre, a mennybemenetel iránya: *földről a mennybe*. A menny, akár a pokol, nem földrajzi hely, hanem állapot, az Istennel való legszorosabb közelség állapotát jelöli. A házigazda jobbjá mindenkor a legelőkelőbb vendég szokásos helye. Ez az előkelő hely illeti meg a

²⁵ Az ünnep kialakulásában szerepet játszhatott a közeli parúzia-várás. Mennybemenetel ünnepe a 2. században még a húsvéti ünnepkörbe tartozott. A 4. században került a Mennybemenetel a húsvét utáni 40. napra, a Pünkösd pedig az 5. század végére lett önálló Szentlélek-ünnep.

Feltámadott és Mennybement Krisztust (Zsolt 8,6). Christian Link szerint a mennybemenetel így nem távolságot, hanem az Istennel való együttlét perspektíváját hordozza: „A feltámadott Krisztus mennybemenetelét *nem csak* az Úr egyháztól való *térbeli eltávolodásának* kegyes képeként kell értelmezni, *hanem* úgy is, mint *uralmi területének kiterjesztését*, amely immár nem csak az emberi szíveket foglalja magába, hanem a kozmosz erőit is. Ennek megfelelően olvassuk az ApCsel 3,21-ben: »Őt azonban az égnek kell befogadnia addig, amíg a mindenség újjáteremtése (*apokatastasis*) meg nem történik.« Az a bizonyosság fogalmazódik meg itt, hogy Isten nem akarja a világ nélkül elérni célját, és a föld története nem a káoszba való visszatéréssel végződik. A világ végleges helyreállításáig Krisztus indítja újra a menny és a föld között mélységesen megromlott kommunikációt és az erők onnan ide történő, ugyancsak gyakran megszakadt áramlását. Ezért adatott neki »minden hatalom mennyen és földön« (Mt 28,18), ezért ül »Isten jobbján a mennyben«, és uralkodik »minden dolgok fölött« (Ef 1,20; Kol 3,1). Neki kell a mindenséget a dicsőség birodalma (*regnum gloriae*) felé mozgásba lendítenie. Megbékeltető ereje által a teremtett világ látható és láthatatlan része ismét összekapcsolódik, úgy, hogy a »láthatatlan« a maga képességeivel és lehetőségeivel korlátok nélkül a föld javát szolgálja. Mindebből világossá válik: a menny, ahogy a bibliai hagyomány tekinti, nem csak a föld kialakításának egy része, atmoszférikus külső része, burkolata, hanem szükséges kiegészítése: a menny nélkül a földet nem lehetne teremtettségként megérteni.”²⁶

Krisztus mennybemenetele nem egy emberre nem vonatkozó metafizikai, természetfölötti történés volt, hanem *Krisztus a mi javunkra van ott* a mennyben az Isten végtelen szeretetéből (HK 46.). Úgy van ott, mint kegyelmes főpap (Zsid 4,14), mint Isten jobbján értünk esedező Feltámadott (Róm 8,34). A mennybement Krisztus bizalomépítése nem vallott kudarcot az ember és az Isten között, így ő a mi javunkra van ott. Tökéletessége felülmúlhatatlan. Váltságművével egybefogott minden emberit és minden emberfölöttit. Van átjárás, van közlekedés, van kommunikációs csatorna, van kapcsolat Isten és az ember között. Létrejöhet az ember szilárd kötődése és Krisztushoz való viszont-ragaszkodása.

Az egeken áthatolt, mennybement Krisztus *a mi javunkra van ott*, mert látását nem vakították el sem az isteni, sem az emberi dolgok. Semmi nem kerülte el őt és ő sem került el semmit. Az együtt szenvedés, a megindultság, a *szüm-pátheia* az öreá jellemző egyik legfőbb tulajdonság. Ő az egyetlen igaz szimpatizánsunk: irántunk való részvéte nem üres fecsegés, hanem együtt szenvedő, halálig hű szeretet.

A Jézust megtaláló ember nagy öröme az, hogy Krisztusban visszakaptuk a mennyei polgárjogot (Fil 3,20-21; Jn 14,1-3; Jn 17,24).

Ugyanaz a Krisztus, aki az Atyától jött és aki visszatért az Atyához, az idők végén *ismét eljön ítélni élőket és holtakat*, vagyis ítélete is valóságos történet lesz. (ApCsel 1,11) Victor János a Krisztus mennybemenetelét és visszajövetelét két határkönek tartja: „A két határkö közé eső jelenbéli helyzetünk azt jelenti, hogy Jézus Krisztus a mi számunkra olyan elrejtettségben él, amelyben mi Ővele töretlen közvetlenségben nem találkozhatunk, hanem csak valamilyen megtört vonalhoz hasonló közösségünk lehet Ővele. Vissza kell szállnunk emlékezetünk segítségével az Ő mennybemenetele előtti napokba, amikor még itt járt és előre kell szállnunk reménységeink szárnyán abba a jövőbe, amikor ígérete szerint újra meg fog jelenni.”²⁷

Krisztus a mennyben mint Közbenjárónk könyörög értünk az Atya színe előtt. A mennybemenetel haszna az, hogy a mi Urunk áldozatával az Atya színe elé, a mennyei szentélybe lép, és ott a mi közbenjárónk, ügyvédünk és védelmezőnk lesz. (Zsid 7,25; 9,11. vö. Róm 8,34)

Jézus Krisztus felmagasztaltatása, mennybemenetele biztosítéka a mi megigazulásunknak. Jézus Krisztus, mint főpap elvégezte értünk, megigazulásunkért engesztelő áldozatát, s bevonult a mennyei

²⁶ Christian Link: *A teremtés teológiája*. Fordította: Szabó Csaba. Kiadja a KGRE Tanítóképző Főiskolai Kara. Nagykovács 2007. 124.

²⁷ Victor János: *Jézus mennybemenetele*. Az Út 1951. október 14-20. 2.

szentéjbe. Érvényesítette és érvényben tartja engesztelő áldozatát. Krisztus érdemében bízva szabadon járulhatunk Istenhez, mint megigazított gyermekei. Mennyben léte, neki szánt imáink eleve kizárják a bálványimádást: nem szívéhez, sebéhez, köntöséhez, keresztjéhez fohászkodunk, hanem ahhoz, aki *a mennyben Atyja színe előtt értünk könyörög.*

Jézus a mennyben a mi rehabilitálásunk és büszkeségünk. Ő fölötté áll az erkölcsi törvényeknek, amelyeket nem tudunk betartani, s ezért létjogunkat kétségbe vonják. Arra semmiképpen sincs okunk, hogy saját magunkra büszkék legyünk, de büszkék lehetünk Jézusra, akihez odatarozhatunk kegyelemből.²⁸

Ha valóban igaz, hogy Krisztus a gyülekezet feje és a gyülekezet az ő teste, akkor a mennybemenetel azt jelenti, hogy a gyülekezet megvizsgálódhat: „*Az én Atyám házában sok hajlék van...*” (Jn 14,2a).

Krisztus testvérünké lett és a halottak közül feltámadott. Őbenne mi is feltámadtunk, a mi testünk is a mennyben van Őbenne.

Jézus fölötté áll a természeti törvényeknek is, amelyek életkörülményeinket meghatározzák. Ő nem enged át minket az értelmetlen megsemmisülésnek. Ő nem csak Isten, hanem ember is, aki mennybemenetelével nekünk embereknek is kitárta a mennyet, és ami most még elválaszt attól minket, azt mind el fogja venni.

Krisztus mennybemenetele ígéret és biztosíték számunkra, hogy a mi életünk végül a mennyei dicsőségben fog teljességre jutni. Titokzatos egység áll fent ugyanis ő közötté és mi közöttünk. A Fej és a tagok életközösségben vannak. Az életközösséget ő teremtette meg, mi pedig ajándékként kapjuk tőle. Befogadott bennünket ebbe az életközösségbe. (HK 49.) Az emberi test „képviselése” fent van Krisztussal. Mi itt lent a Krisztus „képviselésében” az ő Szentlelkét kapjuk. Az egyik a „zálog”, a másik pedig a „vizontzálog”. Hasonlóan a menyasszony gyűrűjéhez, amelybe a vőlegény neve van vésve és fordítva.

Krisztus a fej, mi pedig ennek tagjai vagyunk. Ezt használta fel Pál a gyülekezet és Krisztus kapcsolatának illusztrálására. Ebben az az új és a nagyszerű, hogy a feltámadott Krisztus úgy gyakorolja a maga isteni hatalmát, hogy eközben velünk marad összeköttetésben, a maga testével, az Anyaszentegyház tagjaival. Úgy uralkodik, hogy az már nem az elrejtés szolgái formája. Ahogy a szolgai forma Isten elrejtőzése volt a testlételkor, ez a szolgai forma az uralkodás keretévé válik a mennybemenetel után, mert magával vitte a feltámadott emberi testet is. Ugyanabban a testben is fog eljönni, amiben mennybement. Krisztus a maga emberi voltát tehát nem vetette el, hanem éppen a mi feltámadásunk zálogát, útját és módját jelzi azzal, hogy a fej összeköttetésben van a mi testünkkel.

Szó van még arról, hogy nem a földiekkel törődünk, hanem a Lélek által keressük azt, ami odafent van: „*Ha tehát feltámadtatok a Krisztussal, azokat keressétek, amik odafent vannak, ahol a Krisztus van, aki az Isten jobbján ül. Az odafennvalókkal törődjétek, ne a földiekkel.*” (Kol 3,1-2) Ennek semmi köze sincs a világ kerüléséhez, hanem igen sok köze van az élet megszenteléséhez, amint azt a Kolossé levél 3. fejezete a folytatásban bőségesen érthetővé teszi.

Ahhoz, hogy az életünk előre haladjon a megszentelődés útján, ahhoz nekünk is meg kell hallanunk és jól kell értenünk Pál apostol vezényszavait: öljétek meg, vessétek el, öltsetek magatokra! Pál amikor határozottan Krisztusra mutat felfelé, s azt mondja: az odafennvalókat keressétek, akkor ezután rögtön és hosszan a földiekre nézve tanácsol és ad eligazítást, mert a megtalált Krisztusról egyedül az számít beszédes bizonyítéknak, ami a mindennapok dolgához való viszonyban döntő fordulatot hoz. Ennek a döntő fordulatnak egész életfolytatásunkban be kell következnie. Mutatók változások kell, hogy bekövetkezzenek, gondoljunk csak megfertőzött gondolatainkra, mesterségesen felkorbácsolt szenvedélyeinkre, barátságos mosollyal palástolt indulatainkra, számító békekötéseinkre.

²⁸ Gerold Meili: *Ich – Jesu Christi Eigentum*. Ein evangelisch-reformiertes Glaubensbekenntnis für Erwachsene, dargestellt anhand des Heidelberger Katechismus. Friedrich Reinhardt Verlag. Basel 1988. 68

Földi életünk közepette úgy kell élünk, hogy már földi polgárságunk alatt igyekszünk a mennyei polgársághoz hűek lenni, s a mennyeire tekintettel, annak fényében rendezzük át földi életünket. A Szentlélek tartja életben azt a folyamatos mozgást, ami tőle jön hozzánk és tőlünk tart felé. A Szentlélek „nem engedi, hogy elfelejtkezzünk Róla, a mennyről; léleknoosztalgiát ébreszt szívünkben, szent nyugtalanságot... A mennybemenetel Lélekvárását, munkába lendülést, életprogramot, missziót jelent s végül az új ég s új föld boldog találkozásánál Istennel való örök lakozást. A mennybemenetel isteni mementó: *Sursum corda, fel a szívekkel!*”²⁹

A Szentírás bizonyágtétele szerint Jézus Krisztus mindhárom közbenjárói hivatalát elvégezte a földön és most a mennyekben tökéletességre viszi és megkoronázza: „Mint *Főpap* elvégezte az engesztelő áldozatot, s most az *Atya* elé ment, hogy a mennyei szentek szentjében szüntelenül esedezzek értünk. Mint *Próféta* főprófétája volt földi népének, most a mennyekben helyezte el katedróját, hogy Szentlelkét elküldve, minden népeket magához emeljen és tanítója legyen minden népeknek. E földön is felcsillant árnyképekben *Király* volta, de mennybemenetelével lett igazán király, aki mint valamely erős várból fegyverül kegyelmi ajándékokat osztogat katonáinak.”³⁰

Érdemes figyelni arra is, hogy mit *mondott* és mit *tett* Jézus Krisztus utoljára e földön.

A mennybemenetel napjának utolsó szavai keresztyénségünket meghatározó igék, az ún. „missziói parancs” szavai (Mt 28,18-20). A föld végső határáig meghirdetett és elküldött szeretet üzenet, kegyelmi híradás, benne a keresztség parancsa az Őhozzá kapcsolódás lehetősége meghirdetésével. A távozó, test szerint egyre távolodó Úr hűségnyilatkozata: „Én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig”. Ezt a csodálatos üzenetet is a mennybemenetel napján ajándékozta a győztes Úr.

Jézus Krisztus utolsó földi cselekedete a Lukács evangéliuma szerint az volt, hogy megáldotta övéit: „felemelte a kezét és megáldotta őket. És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük, és felvitetett a mennybe” (Lk 24,50-51). Ezek a felemelt kezek érintették a vak szemét, a poklos és béna testét, lecsendesítették a háborgó tengert és felemelték az elesettet. S mindenekfelett ezek a kezek át voltak szegezve értünk. És ez az áldás nem fejeződött be a földön, csak eltakarták a felhők. A megváltó Krisztus áldó kezeinek védelmében zajlik a földi élet.

A mennybemenetel ünnepe összeköti a húsvét és a pünkösd ünnepét. Az ApCsel leírásának ígérete elkötelező erejű: „... *erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek...*” (ApCsel 1,8). Jézus Krisztus itt arról beszél, hogy miért, milyen céllal fog jönni a Szentlélek. A „hogyan” Jézusnál másodlagos. A cél a mindenkori tanítványoknál az, hogy kapjanak erőt. Sok erő kellett ahhoz a tizenkettőnek, hogy lemondjanak az álom-országról, s megértsék: Isten Országáa hasonlíthatatlanul más, mint az emberi elképzelések; erő kellett, hogy elfogadják Krisztus akaratát, amely szerint a megváltás nem lokális helyreállítás, hanem kozmikus, világméretű valóság; s erő kellett elfogadni, hogy nem a tanítványi ítélkezéssel lesz a hangsúly, hanem Isten végtelen kegyelmén.

További gondolkörök az igehirdetéshez:

Hűséges sáfarkodás a Krisztus második visszajöveteléig; A Krisztustól való tér és időbeli távolság komolyan vétele, a köztes idő felelőssége, a Lélek általi közvetlenség valósága; A mennyben lévő Úr, mint az Egyház Feje és a földön élő teste, egyháza között mégis van közvetlen kapcsolat; Krisztus univerzális hatalma; Mennyei Pártfogónk van; A földön küzdő egyház, amely mennyei dimenziókra néz.

²⁹ Pap Ferenc: Kálvinista Szemle XIX. évf. 18. szám 143.

³⁰ Fekete Károly: *Homiletika*, Debrecen, 1993. 114.

PÜNKÖSD HOMILETIKUMA

A pünkösöd üzenete a Szentlélek kitöltetésének történetén kívül (ApCsel 2,1-18) a jánosi iratok tanúságtételében a Paraklétosz ígérétevel (Jn 14,12-31) foglalkozik, míg a páli iratok a Lélek ajándékairól és az ószövetségi előzményekről szólnak (Jóel 3 – ApCsel 2; Ézs 44,1-5; Ez 36,26k; Zak 4,1-7; Jn 6,63; Jn 20,19-23; Róm 8,26; 2Kor 3,17; 2Tim 1,7).

Az ünnep két napja két súlypont köré rendeződik: 1./ A Szentlélek kitöltetése és ajándéka. 2./ Az egyház születésnapja és az egyház ajándéka.

Pünkösödvasárnap – A Szentlélek kitöltetése és ajándéka

A pünkösdi prédikáció középpontjában is a szenvedett és feltámadott Krisztus áll, aki nincs térhez és időhöz kötve. Péter apostol első pünkösdi prédikációja (ApCsel 2,14-36) egy hatalmas ismétlés volt, amely megerősítése és igazolása volt Isten nagy tetteinek, amely összegezte és értelmezte a karácsony és a húsvét Krisztus-üzenetét is. Péter nem a Szentlelket, hanem Krisztust prédikálja, de Krisztust a Szentlélek erejével hirdeti. A Szentlélek Jézus Krisztusról tesz bizonyosságot (Jn 15,26), Krisztus-ünnepet szerez, Őt dicsőíti és eszünkbe juttatja az evangéliumot (Jn 16,13-14; 14,26). Isten Krisztusban végrehajtotta az emberért a megváltás művét, amely a Lélek által személyesen a miénk lehet.

Péter egyházat fundáló prédikációjánál a mennyei „szinkrontolmács” kettős nagy munkát végzett el. Először kinek-kinek a maga nyelvére fordította le Péter prédikációját. Másodszor kinek-kinek a maga szíve számára tette személyre szólóvá, tetemre hívóvá, ítéletté és reménységgé az üzenetet. A kemény beszéd nyomán megtérésre szomorodnak meg, és ezáltal igazi öröme jutnak. A pünkösdi Lélek erőterében megtapasztalták a működő Lélek valóságát, amely átütő Krisztus-prédikációt, megszülető egyházat, mindennapos és vonzó életformát teremtett (ApCsel 2,42-47). A Szentlélek Istenről szóló tanítás világossá teszi számunkra azt, hogy sem személyes keresztyén élet, sem közösségi egyházi élet nincs a Szentlélek munkája nélkül.

A Szentlélek *személyes erő*. A Szentlélek eleven, ható, működő erő, nem pedig valami elvont Isten-fogalom. Ő ugyanúgy hat, ugyanúgy teremt, mint az Atya vagy a Fiú Isten. *Valljuk a Szentlélek istenségét: a Szentlélek az Atyával és a Fiúval egyenlő, örök Isten.*³¹ Az Úr pedig a Lélek! (2Kor 3,17)

Az Isten Lelkének jelenlétét az életünkben leginkább az mutatja, hogy *ahol a Szentlélek elkezd munkálkodni, ott Jézus Krisztus személye, váltságműve központi jelentőségű lesz és ott a Krisztus-hit megerősödik*. Krisztust ui. nem lehet Úrnak vallani a Szentlélek áldása nélkül: „Ha pedig annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül, akkor az, aki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halottak közül, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által.” (Róm 8,11)

A Szentlélek részeltetni akar Krisztus jótéteményeiben. Az üdvösség, amelyet Krisztus szerzett nekünk, a Szentlélek által lesz a miénk. A Szentlélek Krisztus jótéteményeit *ajándékként, ugyanakkor feladatul adja*. Ehhez szükséges a Lélek sokféle munkája: a hit, az újjászületés és megtérés, a megigazulás, az új életben járás, a tanúságtétel, a koinónia és a diakónia gyakorlása.

A Szentlélek végzi el, hogy mindaz, amiről Isten Igéje, mint Krisztusban megvalósult múltbeli üdveseményről bizonyosságot tesz, jelenidejűvé, személyesen megismerhetővé, elfogadhatóvá váljék. Szentlélek nélkül Krisztus rajtam kívül marad és én rajta kívül maradok. A Szentlélek Krisztust a lelkembe hozza, és engem Krisztusba kapcsol. „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.” (Gal 2,20)

³¹ Egybehangzó ez a megállapítás a Nicea-Konstantinápolyi Hitvallással (381): „És a Szentlélekben, megelevenítő Úrban, aki az Atyától származik, aki az Atyával és a Fiúval együtt imádandó és dicsőítendő, aki szólt a próféták által...”

A Szentlélek a keresztségben elpecsétel Krisztusnak, aki az úri szent vacsora alkalmával önmagát adja minden alkalommal a mi megerősítésünkre Szentlelke által. A legnagyobb részeltetés viszont abban van, hogy a Fiút feltámasztó Lélek minket is feltámaszt. Nem csak a földi életünkben adja magát, hanem részesévé tesz minket is az örök élet hatalmas ajándékának.

A Szentlélek az imádság lelke (Jn 16,23-26; Róm 8,14-16.26-27). A Szentlélek nemcsak megteremti az új embert, hanem meg is szólaltatja. Megtanít az atyai ház nyelvén beszélni. A megszólaltató Lélek megtanít imádkozni. Nemcsak abban munkálkodik, hogy meg merjünk szólalni, vágyjunk kitárulkozni, bizalommal esedezünk, hanem abban is segít, hogy igazán jót és jól tudjunk kérni: „Mert azt, amit kérnünk kell, nem tudjuk úgy kérni, ahogyan kell, de maga a Lélek esedezik értünk kimondhatatlan fohászokkoddásokkal” (Róm 8,26).

Sokan olvassák a Bibliát úgy, hogy nem érzik magukénak, mert a Szentlélek nem érintette meg őket. Azt, hogy Jézus szavai, a próféták üzenete megelevenedik, a Szentléleknek köszönhetjük. Isten szava a Szentlélek által van jelen. A Lélek megeleveníti a holt betűt és Krisztusról tanúskodik. Szentlélek nélkül minden értelmetlen. „A Szentlélek az üdvrend dynamikájának a kifejezése.” (Ravasz László)

Antropológiai tekintetben három szempont érvényesül Rudolf Bohren szerint a pneumatológiai gondolkodásban: „1. a jelenkor sodrásában Lélek nélkül, Lélek-telenül nem állhatok meg; a Lélek-telen keresztyén nem keresztyén; 2. a gyülekezet Lélek nélkül, Lélek-telenül csak agonizál, jobb esetben vegetál, de nem él; a gyülekezet szenvedését tagjai hitetlensége okozza; 3. az emberiség csak akkor lesz jövőképes, jövőesélyes, ha az embervilágot a Lélek újító erői átjárják, s egyre többen sajátítják el a számító ész szűkösségén túllépve a pneumatológiai gondolkodás tágasságát. Szorongatóan közel jött a pneumatológiai gondolkodás ideje. Most van e gondolkodás elsajátításának történelmi órája. Ez Isten ajándékozó akarata. Nélküle lelki szürkületben maradunk, örömtelen botorkálás az élet a vég felé. Mindennél fontosabb újra végiggondolni, s újra imádkozva magunknak és másoknak elmondani: KI Ő, MIT AKAR és MIT AD!” (Rudolf Bohren)³²

A Szentlélek adja vigasztalásának rendíthetlenségét és folyamatos jelenlétét. A Jézus küldötte Paraklétosz, a Vigasztaló, a Pártfogó Lélek (Jn 14,16; 15,26) feladatköre széles: a tévelygő intése, a csüggedő bátorítása, a feledékeny figyelmeztetése, a bártortalankodó buzdítása, a bánatos vigasztalása, az önmagáról lemondott ember támogatása, gyámolítása, a mellé állás mind-mind az Ő tevékenysége. A vigasztaló Szentlélek azon munkálkodik, hogy elviselhetővé tegye az ember életét és betöltse Jézus Krisztus ígértét: „Nem hagyalak titeket árván, eljövök hozzátok.” (Jn 14,18)

A Szentlélek segítségével újra és újra megerősödve indulhatunk el végezni a feladatainkat és felvértezten bocsátkozhatunk harcba a Gonosszal. (Róm 8,14-17)

A Lélek váratlanul és lélegzetelállítóan cselekszik. A Szentlélek különlegesen összetett erőt kínál, amely teremtő és újjáteremtő erő. „Mert nem a félelemnek lelkét adta nekünk Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanságnak lelkét” (2Tím 1,7). A szeretettel párosuló erő segítség, támogatás, gondoskodás, támasz, felemelés (Gal 6,2; Ef 4,2b-3).

A Szentlélek nagy ajándéka: az Úrban való öröm. A Szentlélek és az öröm szorosan összetartoznak, főként az ösgyülekezetben. Szentlelket vett, újjászületett embernek lenni annyi, mint örvendező embernek lenni.³³

Pünkösdhétfő – Az Egyház születésnapja és az egyház ajándéka

³² Rudolf Bohren: *Lélektől vezetett gondolkodást!* (Ford.: Békefi Lajos) A Hit és Jövő Füzetei 1. Budapest 1991. 5.

³³ Békési Andor: *Kálvin a Szentlélekről.* Ref. Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Budapest 1985. 50-52.

Pünkösdkor nem önmagát ünnepli az egyház, hanem azt a Krisztust, aki nem hagyta övéit árvának, hanem közösségre hívta őket, hogy igéjével és Szentlelkével összegyűjtse őket (Vö. Heidelbergi Káté 54. kérdés-felelet).

A Szentlélek munkája elválaszthatatlan az egyháztól. A Szentlélek teszi az egyházat a szentek közösségévé. Az Egyház Ura a Szentlélek által vezeti, kormányozza és oltalmazza egyházát.

Az Egyház Urának örök szándéka, hogy Ő nem magányos keresztyéneket akar maga mellett tudni, hanem közösségben gondolkodik, akik nemcsak Hozzá, hanem egymáshoz is tartoznak.

Az egyház titokzatos valóság. Isten valósága ott rejlik egy evilági jogi szervezetben, régi szertartásokban, máshol is előforduló törvényekben, mert ez egy Isten által akart, a Krisztus által rendelt emberi közösség.

Amikor az ember hisz a Szentlélekben, akkor nemcsak azt hiszi, hogy ő hihet, hanem azt is érzi, hogy beletartozik a hívek közösségébe. Nincs magán-keresztyénség! Krisztus Lelke betagol a gyülekezet közösségébe.

A funkcióképes gyülekezeti élet nélkülözhetetlen vonása az, hogy a Krisztusból való részesedés öröme találkozzon a tagok részeltető-továbbadó készségével.

A Szentlélek az egyházon keresztül két nagy ajándékban részesít: a szentek egyességében és a bűnbocsánatban. (Vö. Heidelbergi Káté 54-55. kérdés-felelet³⁴)

A *communio sanctorum* házirendje szerint az egymás számontartása kötelező. Amilyen természetes, hogy Krisztus minden Ő javainak és ajándékainak osztályrészeseinek tekinti a hívő embert, olyan természetesnek kell lennie a tagok számára, hogy Istentől nyert ajándékaikat megosztják testvéreikkel. „A Jézus Krisztussal való közösség azt jelenti, hogy a hívő a magáénak tudhatja Jézus Krisztusnak minden 'javait és ajándékait', mert őt magát is a magáénak tudhatja. Az egymással való közösség pedig azt jelenti, hogy sem magát Jézus Krisztust, sem a benne rejlő és belőle eredő áldásokat egyetlen hívő sem nyerheti el úgy, hogy éppen csak a maga számára kívánja elnyerni. Tudomásul kell vennie, hogy Jézus Krisztus, a 'Fej', az Ő egész 'testét' élteti az Ő szétáradó életének a gazdagságával és minden egyes 'tag' csak ennek révén, a többi 'tagokkal' együtt részesülhet azokban.” (Victor János) Az aktív szolgálatot nem végző gyülekezeti tag halott, cél és jövő nélküli. De aki Istentől nyert ajándékait a többiek javára fordítja, az üdvösségmunkáló feladatot lát el.

Azonban nem mindegy, hogy ez az odafordulás milyen indulattal történik. „Készséggel és örömmel” tenni – ez a nyitja annak, hogy tolakodásmentesen és vonzóan forduljunk felebarátainkhoz, hogy értékeljék és elfogadják jószándékú tetteinket. A készség és öröm ismertetőjele: ahol ez a kettő együtt harmóniában és tisztán jelentkezik, ott munkálkodik a Szentlélek és ott működik az anyaszentegyház közössége és Krisztus Lelke másokat is betagol a gyülekezet közösségébe.

Gyógyítani, vezetni és vigasztalni – ez az Isten cselekvése pünkösdkor (D. Bonhoeffer), s ezt kell ismételnie az egyháznak újra és újra, minden időben.

A Szentlélek bűnbánatra indít, megtérésre vezet és megszentel (ApCsel 2,37-39)

A Szentlélek megóv minket, amikor ízét veszti a dolgok a földi állapotok miatt. A Szentlélek ereje megóv bennünket attól, hogy embereket istenítsünk. Segít nekünk, hogy időbeosztásunk rendben legyen és győzzük erővel a munkát. Az ő ereje segít különböztetni lényeges és lényegtelen, jó és rossz, értékes és értéktelen, időleges és örök között. Sokszor fájdalmasan, de gyógyulást szerezve veszi el

³⁴ Négy dolog jelenik itt meg: az egyház eredete, az egyház létmódja, rendeltetése, megjelenése. Eredete örökkévaló: az egyház kezdettől a végidőkig tart, és ez a Krisztushoz kötöttség ideje. Mindig volt és van Istennek egyháza. Az egyház létmódja a gyülekezet. Ez a közösség megtapasztalásának a helye. Rendeltetése: Krisztus-közösség, amit Pál apostol Krisztussal való titokzatos egységnek nevezett. Így részesedik Krisztusban és az Ő jótéteményeiben, irányításában országa szolgálatára. Így kapja meg értelmét a kiválasztottak serege. Megjelenése: az istentisztelet, ahol az előző három vonás kiábrázolódik. Csak az az egyház tud rendben élni, ahol a nyilvános hitvallás tétel megszólal énekekben, imádságban, igehirdetésben és tanúságban.

kedves illúzióinkat, és új látást ad, amely megszünteti a torzképeket életről, emberről, önmagunkról, politikáról és egyházzal.

A pünkösti igehirdetés megerősítő beszéd kell legyen (*asserit spiritus*), amely összhangra és egységre vezet.

További pünkösti témakörök:

- Lélek-várás, epiklézis, Jövel, teremtő Szentlélek (Veni Creator Spiritus);
- elhívás – kiválasztás – megújulás – megszentelődés – kiteljesedés;
- könyörgés a Lélek gyümölcseért;
- a Lélek bátorságot ad és megsegít a Krisztusról való tanúskodásban;
- hálaadás az anyaszentegyházért;
- a Szentlélek embereket kapcsol be a közösségbe;
- a Szentlélek keresztyén misszió ébresztője;
- Isten (új) szövetségének megújulása, amelynek részese lehet „a föld minden nemzete” (ApCsel 2,5), a Lélek kitöltetése minden halandót érintő lehetőség;
- Ószövetségi előkép: a Sinai hegyi törvényadás ünnepe és a termés, a zsenge ünnepe,
- Isten új törvényét a Lélek a szívek hústáblájára írta fel (2Kor 3,3);
- az élet Lelkének törvénye megszabadít a Krisztus Jézusban a bűn és a halál törvényétől (Róm 8,2);
- a Szentlélek életadó isteni erő: teremt, megelevenít, éltet, formál;
- könyörgés a lelki gazdagságért
- a Lélek ajándékai (Veni Sancte Spiritus), hétszeres jó, a bőség ajándéka: a bölcsesség és az értelem Lelke, a tanács és az erő Lelke, az Úr ismeretének és félelmének Lelke;
- a lelki ajándékok számbavétele, használata, egymást kiegészítő volta;
- a Szentlélek ajándéka segít a lelkek megkülönböztetésében;
- a Lélek segítséget nyújt haladni a cél felé és célba érni;
- a vigasztaló Lélek munkája oltalmat és biztonságot ad;
- A Szentlélek a szabadság (2Kor 3,17) és az újjáteremtés Lelke (Ez 37).

SZENTHÁROMSÁG VASÁRNAPJÁNAK HOMILETIKUMA

A magyar Szentháromság szó nem adja vissza a tri-unitas (Trinitas) latin szó jelentéstartalmát, ahol nem a háromságra, hanem a „hármasegységre” kerül a nagyobb hangsúly.³⁵ Isten ennek a kifejezésnek a nehézségén keresztül is azt akarja értésünkre adni, hogy Ő nem zárható definíciókba, még dogmákba sem, és nem csak kénytelenül tiltja meg nekünk a maga kiábrázolását, de a változó emberi fogalomalkotás történetébe sem sétál bele. Nem véletlen, hogy a Szentírás – és benne Jézus Krisztus is – csupán hasonlatok segítségével próbálkozik Istenről beszélni (v.ö. 1Kor 2,9).

Nem csak ma vannak nehézségeink ezzel a tannal, hiszen már a XVI. században kialakult az antitrinitarizmus. A Szentháromságtan ésszerűtlen és elképzelhetetlen sokaknak, de ez a felfoghatatlanság teszi mégis igazgá, ugyanis a „végtelen és örökkévaló” Isten nem férhet bele a véges emberi elmébe (Róm 3,11; 1Jn 3,20). A mohamedán, unitárius és jehovista „egy az Isten” formula bármilyen tetszetős, „logikus” – mégis bálvány, mert az ember elméje és logikája kényszerítette Istent ebbe a meghatározásba. Túlságosan emberszabású istenfogalom ez (1Kor 8,4-6).

A Szentháromságtan tiltakozás Isten nagyszerűségének mindenféle szimplifikálása, hamis leegyszerűsítése ellen. „Istent nem egyszer annyira eltorzítják, hogy a hármasságban élő belső isteni életgazdagság helyett, valami sivár, abstract, elárvult, unitárius Istenben hisznek, aki lényegileg és személyileg is annyira egy, hogy már egyedül való is, belső gazdag élet nélkül, a teremtményekkel való relációk nélkül, úgy, hogy végül is, valami száraz deista, abstract istenfogalom válik, akiben már semmi sincs a teremtő, fenntartó, gondviselő és megváltó és megszentelő Isten szuverén fenségéből, hatalmából, erejéből, szeretetéből és belső életgazdagságából. Szóval az ilyen Isten már a sacrosancta Trinitas tökéletes ellentéte és karikatúrája, akivel imádkozó személyes viszonyba már senki sem kerülhet” – írja Sebestyén Jenő³⁶.

A Szentháromságtan összesített kommentár a Szentírás egészéhez, a Kijelentéshez. Erre a Kijelentésre hivatkozva tanítja azt a Szentháromság jelentőségéről a Heidelbergi Káté 25. kérdés-felelete, hogy „Mivel csak egyetlenegy isteni lény van, miért nevezed meg e hármat: az Atyát, a Fiút és a Szentlelket? Azért, mert Isten úgy jelentette ki magát az Ő igéjében, hogy ez a három megkülönböztetett személy egy, igaz, örök Isten.”

A Szentháromság tagadása egyenlő az evangélium tagadásával. Ez a tanítás keresztyén hitünk alapját képezi.

Isten egyedül úgy ad lehetőséget az embernek arra, hogy Róla beszéljen, hogy három legfőbb tettet nevezi meg: a Teremtő, a Megszabadító és a Megszentelő létformájában. Isten nem tantételekben, hanem jelentős történetekben jelentette ki Szentháromságának titkát.

Isten lény a titkok titka, ezért megbicsaklik minden szó, ami Isten páratlanul komplex lényének visszaadására vállalkozik (5Móz 29,28).

A Sinai szövetségben a nép felismerhette: „Isten értünk van”, a Krisztus születésekor kapott parancsból (Mt 1,18-23) a betlehemi jászolbölcsőnél valósággá lett: „Velünk az Isten”, a pünkösdi lélekáradásban pedig megindító élményünk: „Isten bennünk lakozik a Szentlélek által”. Éppen ezért a mi Istenismeretünk nem elvont, tanszerű, hanem életes és gyakorlati. Ez az Istenismeret juttat el minket, a bűnismertetre, a megváltottságra, a hálás életfolytatásra.

Isten nem távoli és statikus, hanem egyre közelebb jövő Úr: mozgásban lévő, dinamikus Isten. Az üdvtörténet (teremtés – megváltás – megszentelés) a kiteljesedés folyamata, amely arról tesz bizonyosságot, hogy Isten felszámolta a maga részéről a három lépés távolságot és mi tudhatjuk,

³⁵ A német Dreieinigkeit kifejezés szerencsésebb.

³⁶ Sebestyén Jenő: *Református Dogmatika I. kötet*. Ref. Theol. Akadémia Kurzustára Budapest 1940. 95.

érezhetjük, részesei lehetünk annak, hogy Ő közvetlen, személyes Isten: „hiszen nincs is messzire egyikünkötől sem; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk” (ApCsel 17,27-28).

A pünkösti Lélek a teljes Szentháromság életének és áldásainak részesevé teszi a keresztyénséget. „Nem a Szentháromság dogmáját, hanem az örömmüzenetét kell hirdetnünk.” (Czeplédy Sándor)

Az üdvtörténeti eseményekre visszatekintő vasárnap pünkösd után, amelyen érdemes összefoglalni az üdvtények összességét és hálát adni a kiteljesedésért. A vasárnap és a megszólaló igehirdetés alaphangja doxológikus, az önmagát kijelentő Isten dicsőítése történik. Zendüljön ki az egész istentiszteletből az Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy igaz Isten imádása, aki teremtőnk, megváltónk és megszentelőnk.³⁷

Meg kell szólaltatni a keresztyén istenismeret summáját és tanítanunk kell hiányos Isten-hitünk és Isten-ismeretünk veszélyeiről. A legfontosabb trinitás-vasárnapi feladat, hogy érzékeltessük a Szentháromság titkának nagyságát és eloszlassuk a vele kapcsolatos félreértéseket (Victor János, Boross Géza).

A torzult Istenkép a tévtanítások veszélyét hordozza magában. Egyháztörténeti tanulság, hogy mindig tévtanítás született ott, ahol és amikor a Szentháromság személyei önálló életre keltek (*triteizmus*), vagy lényének gazdagsága összemosódott („egy az Isten”), ezért a református kegyességben nem beszélhetünk egyik isteni személyről a másik kettő jelenléte és munkálkodása nélkül.

---

³⁷ A keresztyén hit védelme miatt került a IV. századtól az istentiszteleti zsoltárimádságok végére a Szentháromságot dicsőítő záró versszak (doxológia). A XVI. századi magyar reformátori zsoltárparafrazisok és dicséretetek, az antitrinitáriusokkal folytatott hitviták korában, tudatosan zárultak Szentháromságot magasztaló doxológiával.